บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ความยากจนและปัญหายาเสพติดในระดับจังหวัดของประเทศไทย และเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างปัญหาดังกล่าว การศึกษานี้มุ่งทดสอบว่าความสัมพันธ์ที่วรรณกรรมเสนอไว้จากหลักฐานระดับปัจเจกบุคคล ปรากฏเป็นความสัมพันธ์เชิงพลวัตที่ตรวจจับได้ในระดับจังหวัดหรือไม่ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิแบบพาแนลของ 77 จังหวัด ช่วงปี พ.ศ. 2555 ถึง 2567 ส่วนการวิเคราะห์เชิงปริมาณใช้ช่วงปี 2557 ถึง 2567 รวม 847 ตัวอย่าง ด้วยแบบจำลอง Panel Vector Autoregression ที่ประมาณค่าด้วยวิธี Generalized Method of Moments โดยกำหนดให้สัดส่วนคนจนและสัดส่วนหมู่บ้านและชุมชนที่มีปัญหายาเสพติดเป็นตัวแปรภายในของระบบ ร่วมกับตัวแปรควบคุมด้านเศรษฐกิจ ทุนมนุษย์ และเทคโนโลยี พร้อมตรวจสอบผลด้วยการทดสอบความเป็นเหตุเป็นผลเชิงแกรนเจอร์ ฟังก์ชันการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้น การแยกส่วนความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนพยากรณ์ การตรวจสอบความแข็งแกร่ง และการวิเคราะห์อำนาจการทดสอบ

ผลการศึกษาพบว่า สัดส่วนคนจนของประเทศลดลงจากร้อยละ 12.65 ในปี 2555 เหลือร้อยละ 4.89 ในปี 2567 และสัดส่วนหมู่บ้านและชุมชนที่มีปัญหายาเสพติดลดลงจากร้อยละ 40.59 ในปี 2557 เหลือร้อยละ 22.94 ในปี 2567 แต่ยังคงมีความยากจนเรื้อรังในจังหวัดชายแดนภาคใต้และภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะแม่ฮ่องสอน ปัตตานี และนราธิวาส ที่สำคัญ แม้ความแตกต่างเชิงสัมบูรณ์ระหว่างจังหวัดจะแคบลง แต่ความเหลื่อมล้ำเชิงสัมพัทธ์ของทั้ง 2 ปัญหาเพิ่มขึ้น โดยสัมประสิทธิ์ความแปรผันระหว่างจังหวัดเพิ่มจาก 0.794 เป็น 0.990 และจาก 0.411 เป็น 0.570 ตามลำดับ แสดงว่าเมื่อระดับปัญหาโดยรวมลดลง จังหวัดที่ยังมีปัญหาสูงห่างจากจังหวัดอื่นมากขึ้นเมื่อเทียบกับระดับเฉลี่ย

ในด้านความสัมพันธ์ การศึกษาไม่พบความสัมพันธ์เชิงพลวัตระหว่างความยากจนกับปัญหายาเสพติดในระดับจังหวัด โดยสัดส่วนการอธิบายข้ามตัวแปรต่ำกว่าร้อยละ 5 และข้อสรุปคงเดิมในทุกการตรวจสอบความแข็งแกร่ง ทั้งนี้ การวิเคราะห์อำนาจการทดสอบแสดงว่าข้อมูลชุดนี้ตัดได้เฉพาะผลขนาดปานกลางขึ้นไปในทั้งสองทิศทาง ข้อสรุปจึงเป็นการตรวจไม่พบความสัมพันธ์ขนาดปานกลางขึ้นไป มิใช่การยืนยันว่าไม่มีความสัมพันธ์ ผลการศึกษาชี้ว่าวงจรอุบาทว์ที่วรรณกรรมเสนอไว้เป็นกรอบการอธิบายในระดับปัจเจกบุคคล ไม่สะท้อนออกมาเป็นความสัมพันธ์ที่ตรวจจับได้ในระดับจังหวัด การจัดสรรทรัพยากรจึงยังควรมุ่งเป้าไปยังพื้นที่ที่ปัญหากระจุกตัว ขณะที่การออกแบบมาตรการควรลงไปทำงานในระดับบุคคล ครัวเรือน และชุมชน มากกว่าจะคาดหวังผลส่งผ่านระหว่างสองปัญหาในระดับพื้นที่

คำสำคัญ: ความยากจน, ปัญหายาเสพติด, ความเป็นเหตุเป็นผลเชิงแกรนเจอร์, แบบจำลอง Panel Vector Autoregression, ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่, ระดับจังหวัด

Abstract

This study examines the situation of poverty and drug problems at the provincial level in Thailand and analyzes the dynamic relationship between them. This study tests whether the relationship documented in the literature at the individual level is detectable as a dynamic relationship at the provincial level. Using secondary panel data for all 77 provinces from 2012 to 2024, with the quantitative analysis covering 2014 to 2024 (847 observations), the study estimates a Panel Vector Autoregression (PVAR) model by the Generalized Method of Moments (GMM). The poverty headcount ratio and the share of villages and communities with drug problems are treated as the endogenous variables of the system, together with economic, human-capital, and technological control variables. The results are verified through Granger causality tests, impulse response functions, forecast error variance decomposition, robustness checks, and a statistical power analysis.

The findings show that the national poverty rate declined from 12.65 percent in 2012 to 4.89 percent in 2024, and the share of villages and communities with drug problems fell from 40.59 percent in 2014 to 22.94 percent in 2024, although chronic poverty persists in the southern border and upper northern provinces, particularly Mae Hong Son, Pattani, and Narathiwat. Notably, although absolute differences across provinces narrowed, relative spatial inequality in both problems increased, with the coefficient of variation rising from 0.794 to 0.990 and from 0.411 to 0.570, respectively; as overall levels declined, provinces with persistently high levels diverged further from other provinces relative to the average.

Regarding their relationship, the study finds no dynamic relationship between poverty and drug problems at the provincial level; cross-variable explanatory shares remain below 5 percent, and the conclusion holds across all robustness checks. A power analysis shows that the data can rule out only effects of moderate or larger size in either direction; the finding therefore indicates a failure to detect such effects rather than evidence that no relationship exists. The vicious cycle proposed in the literature at the individual level is not detected at the provincial level. Resource allocation should still target areas where the problems are concentrated, while interventions should operate at the individual, household, and community levels rather than relying on transmission between the two problems at the area level.

Keywords: poverty, drug problems, Granger causality, Panel Vector Autoregression, spatial inequality, provincial level, Thailand